

Đorđe Balašević
KALENDAR MOG DETINJSTVA
- prvi deo -

ĐORĐE BALAŠEVIĆ
KALENDAR MOG DETINJSTVA
- prvi deo -

NEŠTO DUŽA POSVETA NEGO OBIČNO, PAR REČI O DETINJSTVU, I SAMO UKRATKO O KALENDARIMA...

Bojim se da bi se moj otac jednom rečju mogao opisati jedino kao Neopisiv...
Sa rečenicom bi to već išlo malo lakše?

Postoje, naime, oni razboriti i odmereni ljudi, koji nikad ne reaguju ishitreno i nepromišljeno, i koji za svaki problem istog časa nađu najprostije, a ujedno najbolje rešenje...

E, vidite, moj matori nije bio od tih...

Za neke stvari obično se kaže da bi se mogle desiti bilo kome, ali su se iz nekog razloga uglavnom dešavale jedino mom sumanutom ocu? Barem ja nisam čuo za slučaj da se iko pri ulasku u tramvaj tako upecao kaišem sandale za onu papučicu, da je morao (đipajući na jednoj nozi kao pomahnitali solista ukrajinskog folklornog ansambla), da prevali put sve do sledeće stanice, na opštu radost dokonih stanara neparne strane Temerinske ulice?

– *Jel' tvoj ćale Onaj Što Je Skak'o Za Tramvajem?*

Izveštio sam se da umesto odgovora samo diskretno klimnem glavom, mada bi to retko kad označilo i promenu teme...

– *Čujem da je tako stig'o čak do "Zanatskog Doma"? Svaka mu čast!*

Ih, do "Zanatskog"?

Stigao bi moj Tata i do samog Centra, ali mu se sandala nažalost *sama od sebe* otkačila na pomenutoj stanici? A kako se uopšte i zakačila, ostala je potpuna misterija? Znao sam svaki detalj na tim sandalama, malo čega sam se na sve-

tu nagledao kao njih, svuda me je vozikao u onoj korpi na biciklu, i neki nezaboravni, sad već arhivski kadrovi mog rodnog grada, ostali su uokvireni zaštitničkim podlakticama (na levoj je ručni sat marke “Doxa” bio stegnut do granice uraslosti?), i legendarnim naviksanim *sandal-cipelama*, koje su se u ritmu pedala naizmenično ubacivale u moj vidokrug...

– *Pre svega... Retko ko je u to vreme i im'o sandale? Pogotovo takve, kicoške? I, zakačila mu se kad je najmanje trebalo! Taman kad je dig'o dečkića na stepenicu, a tramvajdžija odma' kren'o da kreće, ko sulud! I to se zakačila tako da je mog' jedino da je pokida, da bi usp'o, čovek, da se nekako iščupa od tog čuda... I, budi ti onda pametan, pa gledaj kog' pre da spašavaš!?! Dete il' sandalu?*

Možda je u komšiluku to suviše dramatično predstavljeno, i pomalo nespretno formulisano pogrešnim izborom ključne reči, ali poenta je bila u tome da se u slučaju opisanog “spašavanja” nipošto nije radilo o lakoj odluci?

– *'teo sam samo kasti da je to bila jako solidna sandala?*

Eto...

A za dete se još ni blizu nije znalo kakvo će biti?

Do kraja će se, svom srećom, ispostaviti da je i ono ispalo prilično solidno, s tim što To Dete ni do danas nije uspelo da odgonetne šta je to moglo tako kobno da se zakači? Dugo posle, sve dok u našem gradu tramvaje nisu genijalno povukli iz saobraćaja, u svakoj prilici sam pomno zagledao famoznu papučicu pokušavajući da rekonstruišem događaj, ali nešto mi je u onoj panici oko roditeljskog batrganja očito promaklo? No, zato je daleko jednostavniji bio slučaj Čaletovog samozaključavanja u WC-u voza Novi Sad-Rijeka, mada je i to izvedeno tako beznadežno da je *Pratilac Kompozicije u stanici Novska morao nasilno provaliti vrata mokrog čvora, o čemu je na licu mesta sačinjen zapisnik*, koji smo posle godinama čuvali u kutiji cipela “Peko”, među važnim porodičnim dokumentima, to jest, među zdravstvenim knjižicama, plaćenim televizijskim pretplatama i računima za struju...

– *Od kog si se i zaključavao, da mi je znati?*

Mama je sportski podnosila ispade svog Žarice (Birošev L. Žarko, Rica-ža, Žara Tajron), čak ga je i branila govoreći da nije baš *tempirana bomba*, kako su neki pokušavali da ga okarakterišu, nego je pre *tempirana petardica*, za koju nikad ne znaš kad će grunuti, mada se to po pravilu redovno događalo na svim porodičnim skupovima...

– *O, bože, samo da nije nasledno?*

To je bilo sve što je rekla kad se crnom pastom za obuću, domaće marke “Idol”, za novogodišnji karneval te iste godine tako savesno maskirao u džez trubača Luj Armstronga da je sav osut završio na dermatološkom odeljenju Pokrajinske Bolnice. Sedeli smo na drvenoj klupici u hodniku sa idiotskim kapama od plavog krep-papira na glavi, a medicinsko osoblje sažaljivo nas je oslovljavalo u prolazu, ni ne sluteći šta nas je to u stvari dovelo na prijemno u deset i deset, trideset prvog decembra uveče...

– Ju, deco... Nije valda da ovde čekate Deda Mraza?

– Ne... Čekamo Tatu... Maskirao se u crnca kremom za cipele...

Medicinska sestra već je zamakla za ugao, zveckajući epruvetama, a onda provirila nazad ka moje dve sestre i meni, gledajući nas i sažaljivije nego trenutak ranije...

– Aha... A... Jel’ pije tata?

– Barem da pije...

Mama je izašla iz ordinacije taman na vreme da odgovori umesto nas, noseći preko ruke Čaletovu belu košulju katastrofalno umazanu imalinom. Odavno se pomirila s tim da joj od sve dece u kući najveće probleme pravi upravo de te za koje se udala...

No...

Da ne bude nesporazuma oko ovog kataklizmičnog uvoda...

Kad se zanemari to malo konfuzije, haosa i paranoje, od kojih niko od nas nije potpuno spašen, moj otac je bio jedan od najboljih ljudi koje sam znao. A kad je reč o poštenju, tu nije bio *jedan od*, nego je definitivno bio Najpošteniji kog sam znao, što Mama nikako nije mogla da mu oprostí...

– Jeste sine, tvoj tata je jaaako pošten čovek... Samo... To baš i ne moraš pričati pred nepoznatim svetom... Kad je neko tako jaaako pošten, onda je to možda pametnije zataškavati nego se time hvaliti?

Da, moja majka (kako to već komšinice nisu propuštale da pomenu?), baratala je rečima daleko veštije nego varjačom, ali, lako je na nekom uočiti manu ako mu je ta mana ujedno i jedina?

Veronika (Birošev, rođ. Polanc, Vera, Veronka), neoprostivo je prerasla pastoralnu periferiju za koju se udala, a sve više mi se čini da joj je i čitav naš gradić bio za dva-tri broja tesan? U svojim širokim dezeniranim suknjama, na crnom *frajlaf* biciklu sa korpom na volanu, i naočarima za sunce (koje je skanda-

lozno nosila i van plaže!), uobraženo je preticala vreme u kom je živela, potpuno razbijajući Čaletovu koncepciju *da sad samo ne treba upadati u oči!* U inat ili ne, ona je *upadala u oči* gdegod se pojavi, i nije joj padalo na pamet da svoj stil promeni zbog promene tamo nekog svetskog poretka?

I, kako bi to rekla Kuma-Ruža Popaduša (Tucković, rođ. Šaguljev, Cunci-ka, Ružili), moja Mama ne samo da je bila *nepraktično lepa*, nego je za razliku od okolnih domaćica, koje su do centra dobacivale jedino kad pazare novi *vikslajn*, bila još i *službenica*, kako se u to vreme pomalo oholo govorilo za sve zaposlene koji po zanimanju nisu bili *radnici*, frizirala se *kad njoj dune*, u neovisnosti od subota i državnih praznika, a povrh svega je i za svaku sezonu kod modistkinje poručivala beretku od kamelhara, i to, uzgred, u nijansi koja će se tek sledeće sezone masovno nositi...

Kasna popodneva i večeri većinom je provodila udubljena u drvenu pećurku na kojoj je štopala najlon čarape *kad im ode mašna*, i neke od najvažnijih odgovora u životu dala mi je ni ne pogledavši me, što im je samo pridavalo na značaju? Sumnjam da bih inače tako dobro upamtio onaj duborez na postolju ston-
ne lampe, i bordo abažur od plastične trake koji je bacao taman toliki snop da se pod njega uz zaposlene majčine ruke ubaci i list "Politikinog Zabavnika" ili "Plavog Vjesnika"?

– *Mama... Mama... Maaaama!*

Naravno da sam uvek čekao na glasno "*Mooolim, sine?*", mada je bilo sasvim izvesno da me je i više nego čula, jer sam joj u većini slučajeva bio toliko blizu da bi to izvelo iz takta svakog osim rođene majke...

– *Mama... Šta su "neobjašnjive pojave u prirodi"?*

– *Pa... Recimo... Polarna svetlost, sine... Pa gejziri... Pomračenje Sunca... I tvoj tata...*

Ne, nije me odrađivala, nikad, ali verovatno je u tom trenutku procenila da je nepotrebno da se upušta u objašnjenja do kojih ću ionako za koju godinu dospeti i sam? I doista, odavno sam raščistio s tim da ni gejziri ni polarna svetlost nisu neobjašnjive pojave, o pomračenjima Sunca da i ne govorimo, ali, što se tiče Matorog i njegovih pomračenja, to još uvek nisam ni izbliza provalio? Mislim da ni Mama nikad nije u potpunosti, mada bi ga neka od njenih rezigniranih opas-ki ipak najbolje i najkraće objasnila...

– *O, bože, Žarko, ne bih volela da sam u toj tvojoj glavi... Tamo je opasno... Tamo bi se začas moglo izgubiti?*

Ipak, o njemu je u trenucima slabosti govorila i lepo, pretežno onda kad nije bio prisutan (i to sve lepše što bi dalje od kuće bio?), kažnjavajući ga i time da retko čuje njene pohvale na svoj račun, mada baš i nisam siguran da je uopšte bio kriv za to bilo šta?

Dok je bila mlađa kukala je što se rodila kao *žena u ovoj zemlji*, kasnije je kukala što se rodila kao *žena*, a u poslednjoj fazi kukala je što se uopšte *rodila*...

Priznajem da mi raspored njenih raspoloženja tad baš nije bio najlogičniji, ali danas mi je i to mnogo jasnije. Svi mi, naime, u jednom trenutku utripujemo da smo propustili nešto veliko i važno u životu, i taj glupi osećaj donekle se ublažava jedino time što brže-bolje odredimo ko je glavni krivac za to, za šta, opet, obično idealno posluži Neko Najbliži...

Život je prepun tih pouka sa dugogorećim fitiljima, sreća je ponekad vilin-konjic na slamnom šeširu kog vide svi osim onog ko taj šešir nosi, no, sad sam već i uveliko stariji nego što su moji roditelji bili u periodu o kom pričam, i ponešto ipak mogu mirne duše reći: Kad doživiš jedan jedini dan ljubavi kakva je njihova ponekad bila i po dva-tri dana za redom, onda sasvim sigurno nisi propustio ništa ni važnije, ni veće u ovom životu...

Naprosto...

U vreme kad su Njih Dvoje bili mete retardiranog anđelka sa strelicom, istorija je ispisivala neka od svojih omiljenih ružnih poglavlja, i njihova romansa je kao stručak nevena ostala presovana između stranica punih predrasuda, obzira i protivrečnosti...

Zbog Nje, u okolnim ulicama reč "gospođa" čak ni u vreme izrazitog trenda "drugar'ca" nije potpuno izbrisana iz upotrebe, dok su Njega, pak, mahom opisivali na neke potpuno druge načine, i priznajem da su čak i meni ponekad delovali pomalo nespojivo, ali budite mirni...

Nisu se oni našli preko oglasa...

* * *

– Udbaši su jako pazili ko će slaviti prvi Božić u komunizmu... I još više ko će doći da čestita... A moj momak... Posred zavejane Futoške ulice, onako, kao prostrte pred njega... Kao grenadir... I to sa oooogromnim buketom hrizantema... Žutih, ovalikih... O, Bože moj... Kakvih ni nema više...

Tu priču sam čuo samo jednom, pri kraju nekog davnog svetojovanskog pojutarja, i ne sećam se ko je prvi pomenuo onu nikad ekshumiranu jesen kad su Partizani hrabro oslobodili grad nepuna dva dana po odlasku Nemaca, ali sećam se da je u očima moje majke nenadano zaiskrio titraj prskalice, davno kretnute u jednom smrznutom kibic-fensteru u današnjoj ulici Vojvode Knićani-na...

Za vreme okupacije, naime, na gornjem spratu kuće maminih roditelja jedno vreme bio je privremeno smešten izvesni Vermahtov kapetan Štadler, i po dolasku su predstavnici Narodne Vlasti mog Deda Đuru (Polanc Julijus, Đula, Đuro, Đura, Deda Đu) ispitivali toliko da je do kraja života dobijao napade anksioznosti svaki put kad čuje pisaću mašinu, ali sve se ipak sretno završilo...

– *Skoro ga streljali **parazitani**, kad došli? Al nešto njima zafalilo? Municija, garant? Ili neka zgodna zid u blizina, đavo sam zna?*

Baka Julija (Polanc, rođ. Szabo, Juliš, Priška, Baka Juška), imala je čudan smisao za humor, a njen nikad do kraja savladani srpski jezik bio joj je večiti alibi da kaže nešto što se drugi nipošto nisu usuđivali? *Parazitani* kojima je zafalilo zidova za streljanje bi nekog drugog uvalili u grdne neprilike, ali ona je to sve izgovarala sa pokeraškom facom, i niko sem članova porodice nije se usuđivao da je ispravi, u strahu da ne naglasi opasnu dvosmislenost tih lapsusa? Pojava televizije i dokumentarnih snimaka, recimo, ukazala je u totalima na frapantnu sličnost između maršala Josipa Broza i feldmaršala Hermana Geringa, ali to niko nije smeo glasno da izgovori, u stvari, niko bez jakog mađarskog akcenta?

– *Pogledajte kako prava gospodin ovaj naš... Feldmaršal Tito?*

Čak ni Dedin parazitanski inkvizitor, drug potpukovnik Štapalo, nije dospavao da reaguje kad bi u istoj rečenici odjednom ispadao *gospodin pukovnik Potštapalo?*

– *Nikad moja muž ne može sebi oprostiti što lepo nije streljan? O, onda bi tek imala šta da priča?*

Ali, da ja ne pričam preko reda, poenta je pre svega u tome da je potpukovnik Štapalo na njihovu kuću tih dana itekako motrio (toliko da mu se čak i dopala, pa je privremeno rekvirirao mansardu na pedeset godina?), a Čaleta su, s druge strane, kao svetli primer preobraženog kulačkog sina već uveliko forsirali u Partiji? Samim tim, bilo je tu sugestija, saveta, pa, bome, i upozorenja *da bolje malo zaboravi onu svoju buržujku, Mađaricu-Šta-Li-Je*, ali u Armiji Zaljublje-

nih srce je po činu oduvek bilo iznad glave, zbog čega ta vojska i jeste takva kakva je...

Ma, bez brige...

Ovo možda i jeste priča o detinjstvu, ali je ipak piše neko ko već izvesno vreme nije mali, i ne pada mi na pamet da ovu lepu rečenicu upropastim parolom da ljubav uvek pobeđuje? Ne pobeđuje, nažalost, gotovo nikad, ali da se bori, bori se, i to ne samo da se ne može osporiti, nego uz malo dobre volje čak može proći i kao sasvim solidan kompliment?

– Ne sine, ljubav ne pobeđuje... Ona je samo... Nepobediva... Pa to ponekad brkaju?

Mama je imala savršen tajming za pouke, uvek je umela da iz vitrine izvuče knjigu koja se u tom trenutku najbolje uklapa uz moj jastuk, ali pomenutu rečenicu, dirnuta nekim crno-belim filmom sa Ritom Hejvort, izgovorila je dok još nisam bio dovoljno odrastao da je razumem...

Srećom, bar sam bio dovoljno odrastao da je upamtim?

I tako...

Na katoličko Badnje Veče, četrdeset i četvrte, lud i razbarušen, prošao je moj svojeglavi otac zavejanim Futoškim Drumom, lagano, prosto začikujući da naveje za dubok i uočljiv trag, dajući tako svima na znanje da za njega ta ulica ima izrazito prvenstvo prolaza i nad Bulevarom Narodne Revolucije...

– Pa sve da više ništa u životu nije uradio... Samo bih zbog te večeri pošla s njim i na kraj sveta... Gde sam, evo, po svemu sudeći, naposletku i dospela?

Bilo je samo pitanje trenutka kad će se raznežena Mama iz te priče vratiti u svoj pocinkovani oklop, i onim čuvenim sažaljivo-prekornim pogledom odmeriti jato komatoznih matoraca šćućurenih oko kaljeve peći, klonulog čika-Mlađu Roljana i njegove zajapurene uši (za nijansu dlakavije od nosa, a vidno dlakavije od temena?), nesretnu teta-Melku Radulov, zaokupljenu krađom očišćenog oraha sa činije koljiva, brižnu Majka-Maricu kako uporno nutka svog četrdesetogodišnjeg sinčića triput podgrejavanom kiselom čorbom, pijanog Deju Šapuriću koji se Gospon-Bandiki nešto poveravao iz takve blizine da je na momente izgledalo kao da pokušava da prođe kroz njega, pa Danilku Komšinicu, Novu Molera i Anku Molerovku (koja je na reveru imala ukrasnu šnalu s kakvom je danas sigurno ne bi pustili u avion?), zatim Popnikoline, Dimičine, Bančilove, Tuckoviće...

Da se kojim slučajem prikazuje film o mojoj ranoj mladosti, na plakatu bi, nad gostinskom sobom nakrcanom kao Taroška skela na pijačni dan, lebdeli Njih Dvoje, ogrnuti perjanim bogojavljenkim oblacima, i zagrljeni onako kako se već u to vreme grlilo, otprilike kao Klerk Gebl i Vivijen Li u “Prohujalo s vihorom”...

I, još uvek nisam potpuno načisto da li su to namerno uradili, ali priuštili su mi jedno besprekorno tomsojersko detinjstvo, bez šamara, bez pijanih scena i milicije na vratima, i besumnje bi bilo najpoštenije da ovu priču jednostavno posvetim njima, a opet...

Znam da su od mene, ako ništa drugo, baš oni oduvek očekivali i nešto više od predvidivosti?

Posvećujem je, zato, dvadeset i četvrtom decembru devetsto četrdeset i četrte, i jednom ogromnom buketu zimskih ruža kakvih ni nema više...

Onda, pomalo, i zavejanoj Futoškoj ulici, koja je čak i prekrštena u Bulevar JNA, još decenijama uspevala da ostane popločana žutom ciglom...

I, dakako...

I ponajpre...

Svim onim usplahirenim pahuljama koje su uporno, kao da i njima život zavisi od toga, zajedno sa mnom, mojim sestrama, i čitavim čoporom anđelikičukun-unuka kćeri i sinova praunučadi naših unuka, te večeri jurišale na varoš, na polja, vinograde, i na ceo ovaj Božiji atar...

Đorđe Balašević
KALENDAR MOG DETINJSTVA
- prvi deo -

Izdavač
Balbelo, Novi Sad

Urednik
Strahinja Vujić

Dizajn korica
Robert Kliban

Grafička priprema
Futura, Petrovaradin

Štampa
Futura, Petrovaradin

Tiraž
Ko još broji?

© Copyright
Đorđe Balašević